

ФОРМИРАНЕ НА КРИТИЧЕСКО МИСЛЕНЕ В УРОК ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО ЗА 3. КЛАС

Таня Иванова Христова

НУ „Св. Софроний Врачански“, гр. Враца

FORMATION OF CRITICAL THINKING IN A LESSON ON MAN AND SOCIETY FOR THE 3RD GRADE

Tanya Ivanova Hristova

Primary school „St. Sofronii Vrachanski“, Vratsa

Abstrakt: *Active learning is considered as a process that stimulates the inner motivation for learning of pupils and this motivation is maintained throughout life. This implies making sense of the information, development of strategies and techniques for learning, formation of critical thinking, attitudes and values related to continuous increase of competence and personal growth. The purpose of the new education is not only to transmit information, but uppermost to develop creativity and provide knowledge that students can use in real life.*

Critical thinking is a complex thought process that begins with information and ends with decision making. Following the stages for the development of critical thinking, I made a lesson on Man and Society in the third grade, which should be carried out with interactive methods and approaches. The topic is „Water for the benefit of people“. The lesson for consolidation needed to achieve its goals through teamwork. I wanted the students to work using the textbook and to learn to pay attention not only to the text, but also to the images / photos, pictures, diagrams/; I just wanted the students to understand that they also contain useful information which they can use. The advantage of interactive strategies for developing critical thinking is the ability to form students' social skills, required for their full realization / skills for understanding, taking a position, arguing their own opinion, taking responsibility and teamworking/. At the same time it helps to express positive emotions from students, which complements and expands their social horizons and shapes their personal growth.

Keywords: *critical thinking, primary school*

На преден план в образованието днес излизат идеали за личностно развитие, които са основа за разработването на концепция за обучение чрез сътрудничество или още срещано в литературата активно, интерактивно обучение. Активното обучение се възприема като процес, който стимулира вътрешната мотивация за учене на учащите и тази мотивация се запазва през целия живот. Това предполага осмисляне на информацията, развитие на стратегии и техники за учене, формиране на критично мислене, на нагласи и ценности, свързани с непрекъснато повишаване на компетентността и личностно израстване.

Целта на новото образование е не само да предава информация, но преди всичко да развива творчество и да дава знания, които учениците могат да използват в реалния живот. Процесът на личностно развитие се съотнася към развиване на ясна представа у учениците за собствените им постижения и необходимост от непрекъсната работа и постоянно самоусъвършенстване. Учениците носят отговорност за собственото си учене, като паралелно

с това развиват умения за критическо мислене за разбиране скрития смисъл на едно или друго послание (познание).

Преди да се представи какъвто и да било модел, е целесъобразно да се тръгне от уточняване на понятието “критическо мислене”.

„Критическото мислене е сложен мисловен процес, който започва с информация и завършва с вземане на решения”(Стийл, Мередит, Темпъл 1998).

Критическото мислене понякога се отъждествява с понятията “аналитично мислене”, “логическо мислене”, “творческо мислене”. Независимо от интерпретирането, основните съдържателни компоненти, включващи се в структурата на понятието “критическо мислене” са:

- мисленето, свързано с логичните мисловни схеми;
- информацията, служеща за разширяване на знанията, което от своя страна позволява извършването и задълбочаване на по-сложни мисловни операции;
- задаване на въпроси и решаване на проблеми – въпросът “пуска в ход” познавателна дейност, насочена към решаване и изясняване на някои проблеми. Въпросът способства също така за определянето и формулирането на даден проблем. Следователно, “онези, които умеят да мислят, умеят да задават въпроси” ;
- търсене на убедителни аргументи – Обикновено проблемите се явяват под формата на въпроси. След като проблемът е налице следва появата на тезата, която представлява мисъл, изразяваща отношение към проблема, подкрепено с различни аргументи, т.е. ако проблемът се яви под формата на въпрос, то тезата трябва да бъде аргументиран отговор на този въпрос.
- разбиране – необходимостта от разбиране води до познание. Психолозите определят разбирането като процес, в който повърхностната структура се превръща в дълбочинна, вътрешна.

Стратегиите за развиване на критическо мислене са организирани в тристепенен модел за преподаване и учене, а именно: Събуждане на интереса – Осъзнаване на смисъла – Рефлексия (Стийл, Мередит, Темпъл, 1998) .

Следвайки етапите за развитие на критическото мислене, съставих ход на урок по Човекът и обществото в трети клас, който да се осъществи с интерактивни методи и подходи. Темата бе „Водата в полза на хората“. Планирах дейностите, чрез които образователните цели да придобият практическа насоченост. Урокът за затвърдяване трябваше да постигне целите си /приложение №1/ чрез работа в екипи. Често на уроците за затвърдяване се обръща по-малко внимание, защото „това сме го взели и си го знаем“. Исквах учениците да работят с помощта на учебника и да се научат да обръщат внимание не само на текста, но и на изображенията /снимки, картини, схеми/; да разберат, че там също се съдържа полезна информация, която могат да използват. Очакваните резултати :

- Ориентира се по цветовете на географската карта за местоположението на природните обекти и по условните знаци – за големината на селищата.
- Назовава имена на реки и езера.
- Описва основни характеристики на природните обекти и значението им – реки и езера.

- Използва допълнителна информация от учебника за използване и опазването на водата.

Използвах ел.задачи, както от ел.учебника, така и направени в платформа за ел. задачи – <https://learningapps.org/>

Използвах междупредметни връзки и интердисциплинарни подходи, като съм подбрала дейности за прилагане на знанията в практиката /Ситуационен метод, Дискусия/. Първият етап (събуждане на интереса) има за цел да събуди интерес чрез мобилизиране на старите знания; мотивиране за учене и създаване условия за връзка между старите и новите знания. За тази цел използвах карта № 1 /подреждане на думи в изречения/, карта №2 /работа с географската карта/ и карта № 3 /описание на река по зададени въпроси/. При втори етап (осъзнаване на смисъла) учениците се запознават с новата информация като самостоятелно поддържат активна ангажираност. Тук учителят има най-малко влияние върху учениците. Основното е да се запази интересът и импулсът, породени по време на първия етап и да се подпомагат усилията на учениците да контролират своето разбиране, да свързват новото с познатото, защото осмислянето на новата информация изисква ангажираност и контролиране на собственото разбиране. Учениците трябва да бъдат научени да разбират получената информация. Използвах карта № 4/ търсене на информация, разпознаване, определяне, записване/.

Третият етап се нарича рефлексия. Рефлексията е умствен процес, който в ситуация на обучение подбужда учениците към критическо мислене, към анализ на нова информация, към нейната оценка и поведение, съответстващо на заключение. В процеса на рефлексия учениците превръщат новото знание в свое собствено. Идеята е учениците да изразяват със свои думи новата информацията, с която са се запознали и разбрали. Защото най-добре се помни това, което е разбрано в собствен контекст със собствени думи. Освен това, по време на рефлексията се създава възможност за обмяна на идеи между учениците. Това води до разширяване на уменията им за комуникация, както и представяне на различни схеми, които обмислят, докато създават свои собствени. Целият този процес протича под формата на дискусия. Това е времето за промяна и преосмисляне. За целта послужи карта № 5. След нейното изпълнение последва дискусия на тема „Опазване на водния ресурс“, използвайки конкретни казуси, близки до тяхната действителност. По този начин се изгражда увереност у учениците за използване на придобити знания за решаване на различни по сложност проблеми.

Реализирането на учебния процес, посредством етапите на модела за развиване на критическо мислене, протича в следната последователност:

- Възстановяване на старо знание, предишни идеи, чувства, мисли.
- Анализиране на собствен опит.
- Осмисляне на връзките с новата информация.
- Изразяване на собствено мнение, което е вече осъзнато и преминало през вътрешните психически структури.
- Умение да се изслушват другите, да се сравняват позиции, да се оценяват и самооценяват отношения и поведение.

Всичко това прилича на класическата структура на урока и в този смисъл тя просто трябва да бъде усъвършенствана.

Развитието на критическото мислене у учениците на началното училище е добре да се осъществява чрез метод на проектите, ситуационен метод, дискусия, брейнсторминг и други интерактивни методи.

Всеки учител може сам да избере методите, които според него са най-подходящите за осъществяване на целите на обучението. Развитие на критическото мислене в началното училище е подходящо по различните учебни предмети.

Като обобщение може да се каже, че развиването на критическото мислене у учениците се изразява преди всичко в умението учителят да провокира постоянно интереса и любопитството на учениците, в използването в учебния процес на интерактивни технологии. Прилагането на интерактивните стратегии и техники в учебния процес предполага едновременно активна индивидуална дейност и умения за работа в екип. Дава възможност за пълноценно използване на вече придобитото знание и неговото трансформиране в ново, като се допълва с приятни емоции и изживявания. Предимството на интерактивните стратегии за развиване на критическо мислене се изразява във възможността за формиране у учениците на социални умения, необходими за тяхната пълноценна реализация (умения за разбиране, за оценяване и поемане на позиция, за аргументиране на собствено мнение, за поемане на отговорност и работа в екип). В същото време, този процес помага за изразяване на положителни емоции от учениците, което допълва и разширява техния социален кръгзор и формира личностното им израстване.

Литература:

- [1] Стийл, Дж., К. Мереди, Ч. Темпъл. (1998). Модел за критично мислене
- [2] доц.д-р Антония Кръстева ПРОГРАМАТА “РАЗВИВАНЕ НА КРИТИЧЕСКО МИСЛЕНЕ ЧРЕЗ ЧЕТЕНЕ И ПИСАНЕ” – СЪВРЕМЕННА ПЕДАГОГИЧЕСКА НЕОБХОДИМОСТ
- [3] file:///F:/МО/Тема_Razvitie_kritichno_mislene.pdf
- [4] ...ankrasteva.files.wordpress.com > interaktivnost

За контакт с автора:

Таня Иванова Христова

e-mail: inat1970@abv.bg

ПРИЛОЖЕНИЕ

Училище, населено място	НУ „Св. Софроний Врачански” - Враца
Учител, клас	Таня Христова III-а
Предмет - ЗП	Човекът и обществото
Тема на урока	Водата в полза на хората
Вид урочна единица	Затвърдяване
Цели на урока	Да се упражнят и затвърдят уменията за работа с географска карта и информацията за водните ресурси на страната Развитие на критическото мислене у учениците
Очаквани резултати	Ориентира се по цветовете на географската карта за местоположението на природните обекти и по условните знаци – за големината на селищата. Назовава имена на реки и езера. Описва основни характеристики на природните обекти и значението им – реки и езера. Използва допълнителна информация от учебника за ползване и опазването на водата
Нагледни средства	Географска карта от учебника, Учебник по Човекът и обществото
Допълнителни материали за работа	Карти за работа в екип, Електронни задачи от ел. учебник, ел.задача в сайта на класа
Ход на урока	1.Предварителна нагласа. Ел.задача от ел.учебник Подредете думите в изречение: „Българските реки водят началото си от планините.“ <u>Работа в екип!!!</u> – класа е разделен на четири екипа 1.Актуализиране на знанията и въвеждане в темата. Задача 1.Всеки екип получава карта със задача да подредят думите в изречения. След изпълнението лидера на екипа съобщава пред всички изреченията. 2. Поставяне на темата: „Водата в полза на хората: 3.Дейности за постигане на целите. Екипна работа: Подреждане на думи в изречения – карта №1 Търсене по картата на България реки, които извира от Рила, Стара планина и Родопите и вписване в карта №2 Описание на река по зададени въпроси- карта №3 Четене в учебника на описание и разпознаване на реката. Отговор на въпроси, като се използва информация от учебника във формата на картинен материал /търсене, разпознаване,

	<p>определяне, записване/– карта №4 Използване на водите – разглеждане на картините и схемата в учебника/разпознаване, формулиране, записване/ – карта №5 Дискусия на тема „Опазване на водния ресурс“: Въпроси: Необходимо ли е ...? Защо трябва...? Ами , ако....? Какво бихте направили вие, за да опазите водата? - Ел.задача от сайта на класа 4. Преценка и домашна работа в Учебна тетрадка.</p>
Междупредметни връзки	<p>Български език – четене, писане и описание; Човекът и природата – опазване и използване на водата. Изобразително изкуство и Математика – снимки, картини и схеми</p>

Фиг. 1. Ход на урок /фиш/

Задача 1. Подредете думите в изречения.

реки си водят началото планините от Повечето
възникнали селища са Много извори край минерални
Дунав в България единствената река плавателна е

Карта №1

Задача 2. Дайте примери за реки , които извираят от

Стара планина - .....

Рила - .....

Родопи - .....

Карта № 2

Задача 3. Направете описание на реката , с помощта на въпросите в учебника.

Река Тунджа

Карта № 3

Задача 4. Отговорете на въпросите като използвате урока в учебника и дадената информация в него.

- Коя река е най-дългата изцяло българска река, която се влива в Черно море?.....
- Какви води има в Сепарева баня?.....
- Как се наричат езерата в подножието на Родопите?.....

Карта № 4

Задача 5. За какво използваме водите, според картинния материал в учебника?

Задача 3. **За какво използваме водите**
Разгледайте схемата. Обяснете за какво се използват водите на големите язовири.

Карта № 5